

Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle Ranskan tasavallan ehdotuksesta puitepäättökseksi (rahanpesu, rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistaminen, jäljittäminen, jäädyttäminen, takavarikko ja menetetyksi tuomitseminen)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti lähetetään Eduskunnalle muistio Ranskan tasavallan tekemästä ehdotuksesta rahanpesua, rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman

hyödyn tunnistamista, jäljittämistä, jäädyttämistä, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevaksi puitepäättökseksi.

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 2000

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

Lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist

OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO

**EHDOTUS RAHANPESUA, RIKOKSENTEKOVÄLINEIDEN JA RIKOKSEN
TUOTTAMAN HYÖDYN TUNNISTAMISTA, JÄLJITTÄMISTÄ, JÄÄDYTTÄMIS-
TÄ, TAKAVARIKKOA JA MENETETYKSI TUOMITSEMISTA KOSKEVAKSI
PUITEPÄÄTÖKSEKSI****1. Yleistä**

Ranskan tasavalta on 23 päivänä kesäkuuta 2000 tehnyt Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 31 artiklan a, c ja e alakohdan ja 34 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti ehdotuksen puitepäättökseksi rahanpesusta, rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittamisestä, jäädyttämisestä, takavarikosta ja menetetyksi tuomitsemisesta. Ehdotus perustuu 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 pidetyn Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmiin. Päätelmäkohdassa 48 todetaan, että kansallisen rikoslainsäädännön osalta pyrkimyksissä sopia yhteisistä määrittelmistä, syytteen asettamisen edellytyksistä ja seuraamuksista olisi ensi vaiheessa keskityttävä vain joihinkin erityisen tärkeisiin aloihin, kuten talousrikoksiin mukaan lukien rahanpesu. Päätelmäkohdassa 49 jäsenvaltioita kehoitetaan antamaan rajoituksetta teknistä oikeusapua vakavien talousrikosten tutkinnassa ja syytteenpanossa. Päätelmäkohdassa 55 kehoitetaan lähentämään rahanpesun torjuntaa koskevia rikosoikeudellisia säännöksiä ja menettelyjä (esimerkiksi varojen jäljittäminen, jäädyttäminen ja menetetyksi tuomitseminen) sekä määrittelemään kaikissa jäsenvaltioissa rahanpesun esirikokset yhtenäisesti ja riittävän kattavasti.

Ranska on esitellyt aloitteensa neuvoston aineellista rikosoikeutta käsittelevän työryhmän kokouksessa 26 ja 27 päivänä heinäkuuta 2000. Euroopan parlamenttia on pyydetty antamaan aloitetta koskeva lausuntonsa 17 päivään marraskuuta 2000 mennessä. Tämä muistio perustuu asiakirjaan 10232/00 DROIEN 25.

2. Pääasiallinen sisältö

Puitepäättöksen tarkoituksena on korvata neuvoston 3 päivänä joulukuuta 1998 hyväksymä yhteinen toiminta 98/699/YOS rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittamisestä, hukkamiskieltoon asettamisesta ja menetetyksi tuomitsemisesta (jäljempänä vuoden 1998 yhteinen toiminta). Lakivaliokunta on antanut lausunnon yhteisestä toiminnasta (LaVL 7/1998 vp—U 49/1998 vp). Puitepäättöksen tavoitteena on velvoittaa jäsenvaltiot kyseistä yhteistä toimintaa tiukempiin toimiin puitepäättöksen kattamalla alalla.

Puitepäättöksen 1 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on ryhdyttävä tarvittaviin toimiin sen varmistamiseksi, että Euroopan neuvoston rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevan vuoden 1990 yleissopimuksen (jäljempänä rahanpesua koskeva yleissopimus) 2 ja 6 artikloihin ei tehdä tai pidetä voimassa varauksia. Rahanpesua koskevan yleissopimuksen 2 artiklassa asetetaan sopimuspuolille velvollisuus ryhtyä tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin voidakseen tuomita menetetyksi rikoksentekovälineet ja rikoksen tuottaman hyödyn tai sen arvoa vastaavan määrän omaisuutta. Mainitun yleissopimuksen 6 artiklassa asetetaan sopimuspuolille velvollisuus ryhtyä tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja muihin toimiin määrätäkseen omassa lainsäädännössään rangaistavaksi artiklassa tarkoitettut rahanpesurikokset. Puitepäättöksen artikla vastaa vuoden 1998 yhteisen toiminnan 1 artiklan 1 alakohtaa siten muutettuna,

että jäsenvaltioilla ei olisi enää mahdollisuutta tehdä varauksia verolainsäädännön nojalla rangaistavien rikosten tuottaman hyödyn menetetyksi tuomitsemisen osalta.

Puitepäättöksen 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on ryhdyttävä tarvittaviin toimiin sen varmistamiseksi, että törkeissä rahanpesurikoksista voi enimmillään seurata vähintään viiden vuoden pituinen vankeusrangaistus. Tällaista velvoitetta ei ole vuoden 1998 yhteisessä toiminnassa.

Puitepäättöksen 3 artiklassa velvoitetaan jäsenvaltiot ryhtymään toimiin, että niiden lainsäädäntö ja menettelyt mahdollistavat myös rikoksen tuottaman hyödyn arvoa vastaavan omaisuuden menetetyksi tuomitsemisen sekä kansallisella menettelyllä että toisen jäsenvaltion pyynnöstä. Jäsenvaltioiden tulee myös voida panna täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa annettu hyödyn menettämistä koskeva tuomio. Jäsenvaltiot voivat olla tuomitsematta arvoa menetetyksi, jos hyödyn arvo on alle 4000 euroa. Puitepäättöksen 3 artikla poikkeaa aikaisemmasta vuoden 1998 yhteisen toiminnan vastaavan sisältöisestä artiklasta (1 artikla 2 alakohta) siten, että yhteisessä toiminnassa ei aseteta euomääräistä rajaa mahdollisuudelle jättää tuomitsematta vähäisistä rikoksista saatua arvoa. Yhteisen toiminnan vastaavan artiklan sanamuoto ei myöskään edellytä kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta luopumista.

Puitepäättöksen 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden lainsäädännön ja menettelyjen mukaan toisen jäsenvaltion pyynnöstä on mahdollista tunnistaa ja jäljittää epäilty vakavien rahanpesurikosten tuottama hyöty mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jäsenvaltiot eivät voisi keskenään vedota rahanpesua koskevan yleissopimuksen 18 artiklan 2 ja 4 kohdan a alakohdan valinnaisiin kieltäytymisperusteisiin eikä 18 artiklan 3 kohdan ensimmäiseen valinnaiseen kieltäytymisperusteeseen. Ranska on työryhmäkokouksessa 7.9.2000 poistanut kyseisen 4 artiklan ehdotuksestaan.

Puitepäättöksen 5 artiklassa toistetaan asetta velvoittamassa muodossa yhteiseen toimintaan sisältyvä määräys, jolla pyritään siihen, että muiden jäsenvaltioiden tekemiä omaisuuden tunnistamista, jäljittämistä, huk-

kaamiskieltoon asettamista tai takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskevia pyyntöjä kohdeltaisiin samanarvoisinakin kuin kansallisia pyyntöjä.

Jäsenvaltioiden on myös artiklan 6 mukaan toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet omaisuuden hukkaamismahdollisuuksien minimoimiseksi siten, että oikeusapupyynnön kohteena oleva omaisuus voidaan mahdollisimman pian asettaa hukkaamiskieltoon tai takavarikkoon. Myös tämän artiklan 6 Ranska on myöhemmin työryhmäkäsittelyn aikana poistanut ehdotuksestaan.

Puitepäättöksellä kumottaisiin yhteisen toiminnan vastaavia asioita koskevat artiklat. Muilta osin yhteinen toiminta jäisi edelleen voimaan. Jäsenvaltioiden olisi täytäntöön pantava puitepäättös 31 päivänä joulukuuta 2001 mennessä. Tämä määräaika on kuitenkin jatkokäsittelyssä sovittu muutettavaksi 31 päiväksi joulukuuta 2002.

3. Vaikutus Suomen lainsäädäntöön

Suomi on ratifioinut rahanpesua koskevan yleissopimuksen vuonna 1994 ja Suomen lainsäädäntö vastaa yleissopimuksen velvoitteita. Suomi ei ole tehnyt yleissopimukseen puitepäättöksen 1 artiklassa tarkoitettuja varauksia.

Rikoslain 32 luvun 1 §:n mukaan rahanpesusta rangaistaan kätkemisrikoksena, josta tuomitaan sakkoo tai vankeutta enintään vuosi ja kuusi kuukautta. Luvun 2 §:n mukaan törkeästä kätkemisrikoksesta tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi tai enintään neljäksi vuodeksi. Ammattimaisesta kätkemisrikoksesta tuomitaan rikoslain 32 luvun 3 §:n mukaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Rikoslain 2 luvun 16 §:n mukaan rikoksen tuottaman hyödyn tuomitseminen menetetyksi on harkinnanvaraista. Hallituksen esityksessä 80/2000 vp ehdotetaan, että rikoksen tuottama hyöty olisi periaatteessa tuomittava aina menetetyksi. Menettämisseuraamus voitaisiin kuitenkin jättää tuomitsematta muun muassa, jos hyöty tai esineen tai omaisuuden arvo on vähäinen. Hyödyn tai esineen tai omaisuuden arvon vähäisyys olisi arvioitava

tapauskohtaisesti. Hallituksen esityksen perusteella olisi kuitenkin todennäköistä, että puitepäättökseen 3 artiklassa mainitun 4 000 euron määrän ylittävää hyödyn tai esineen tai omaisuuden arvoa ei voitaisi katsoa vähäiseksi.

Toisen valtion tuomioistuimen määräämä menettämisseuraamus voidaan panna Suomessa täytäntöön kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain säännösten mukaisesti (21/87). Lain 3 §:n mukaan edellytyksenä on, että teko, jonka johdosta konfiskaatio on määrätty, on tai olisi Suomessa vastaavissa olosuhteissa tehtynä Suomen lain mukaan rikos. Pohjoismaiden osalta asiaa koskevat säännökset sisältyvät Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta annettuun lakiin (326/63).

4. Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Tampereen erityisistunnon päätelmien mukaisesti EU tehostaa rahanpesun vastaista toimintaansa, ja valtioneuvosto siten suhtautuu periaatteessa myönteisesti Ranskan aloitteeseen.

Valtioneuvosto kuitenkin suhtautuu vara-

uksellisesti siihen, että puitepäättöksessä määrätään rahanpesurikokselle alin enimmäisrangaistus, joka olisi sama kaikissa jäsenvaltioissa, jos ehdotettu enimmäisrangaistus selvästi poikkeaa Suomen rikoslaissa noudatetusta rangaistustasosta. Jokaisen jäsenvaltion rikosoikeudelliseen järjestelmään yhtä hyvin soveltuvan rangaistusasteikon vahvistaminen ei ole mahdollista, koska eri jäsenvaltioiden rikoslaissa rikosten törkeys porrastus, rangaistusasteikot ja rangaistusasteikkojen muodostamisessa noudatettu systematiikka poikkeavat suuresti toisistaan. Suomessa käynnissä olevassa rikoslain kokonaisuudistuksessa rikosten rangaistusasteikot on pyritty suhteuttamaan toisiinsa siten, että ne mahdollisimman johdonmukaisesti heijastavat rikoslain eri rikostyyppien suhteellista moitittavuutta. Yksittäisen rikostyyppin rangaistusasteikon yhdenmukaistaminen EU:ssa hajottaisi noudatettua systematiikkaa ja johtaisi helposti kansallisesti mielivaltaiseen rangaistusasteikkojärjestelmään. Tiettyjen rikosten enimmäisrangaistusten yhdenmukaistaminen ei sitä paitsi johda siihen, että rikoksesta tuomitut rangaistukset eri jäsenmaissa käytännössä olisivat yhdenmukaisia.

Ehdotuksesta on tarkoitus saavuttaa poliittinen yhteisymmärrys 17.10.2000 pidettävässä ECOFIN-neuvoston ja oikeus- ja sisäasiainneuvoston yhteiskokouksessa.